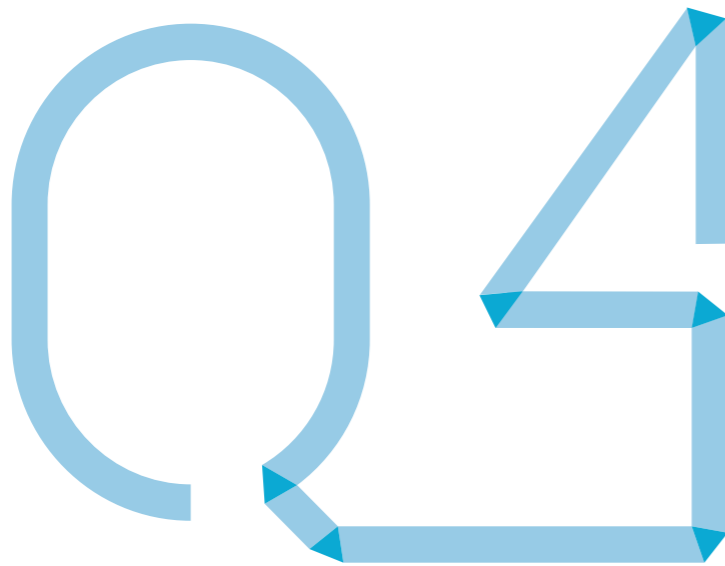

Kwartaalbericht 2017

ING CDC Pensioenfonds communiceert over de resultaten van Q4

Als je werkt bij ING voert ING CDC Pensioenfonds vanaf 1 januari 2014* jouw huidige pensioenregeling uit. Samen met je werkgever leg je maandelijks premie in om de pensioenopbouw, op basis van het middelloonstelsel, mogelijk te maken. De pensioenopbouw en de toekomstige toeslagen zijn voorwaardelijk, afhankelijk van de financiële situatie van het fonds. Wil je meer weten? Klik dan door naar de resultaten rondom [de financiële positie](#), [de beleggingen](#), [de communicatie](#) en [de governance](#) in Q4 van 2017.

Wil je voorgaande kwartaalberichten bekijken? Klik dan [hier](#). Wil je checken wat een bepaald begrip, zoals dekkingsgraad of matching portefeuille, inhoudt? Je vindt ze terug in onze [begrippenlijst](#).

*Werkte je voor die datum bij ING, dan heb je ook pensioen opgebouwd bij [Pensioenfonds ING](#).

Beleidsdekkingsgraad blijft stijgen

Een dekkingsgraad van 100% betekent dat het fonds op dat moment precies genoeg vermogen heeft om alle toekomstige verplichtingen na te komen. Is de dekkingsgraad hoger, dan beschikt het fonds over financiële buffers. Deze dienen om schommelingen in de waarde van de beleggingen en de verplichtingen op te vangen, en voor toeslagverlening. De dekkingsgraad schommelt onder andere omdat de waarde van de beleggingen en van de pensioenverplichtingen meebeweegt met de beurskoersen en de rentestand.

Wanneer is er een reservetekort?

Om te beoordelen of er sprake is van een reservetekort, gebruikt het fonds de beleidsdekkingsgraad. Dat is het gemiddelde van de dekkingsgraden over de laatste 12 maanden. De beleidsdekkingsgraad moet aan een voorgeschreven niveau (het vereist eigen vermogen) voldoen dat per pensioenfonds kan verschillen en ieder kwartaal opnieuw wordt berekend. Bij ING CDC Pensioenfonds is de wettelijk vereiste beleidsdekkingsgraad 120% per 31 december 2017. De beleidsdekkingsgraad is lager dan het vereiste niveau, waardoor er sprake is van een reservetekort en het [herstelplan](#) van kracht blijft.

Wanneer is er een dekkingstekort?

Het vereist eigen vermogen kent ook een minimum niveau (het minimaal vereist eigen vermogen). Eind 2016 had ING CDC Pensioenfonds een beleidsdekkingsgraad die lager was dan dit minimum niveau (104%). Daardoor had het fonds op dat moment een dekkingstekort. Per 31 december 2017 was de beleidsdekkingsgraad weer hoger dan het minimum niveau en is niet langer sprake van een dekkingstekort.

Wanneer is toeslagverlening mogelijk?

Als de beleidsdekkingsgraad lager is dan 110% mag het fonds geen toeslagen verlenen. Is de beleidsdekkingsgraad hoger dan 110% dan mag het fonds in principe toeslagen verlenen voor zover dit mogelijk is op basis van de omvang van de reserves op dat moment. Dit heet toekomstbestendig indexeren. Op 1 januari 2018 is een toeslag van 0,07% toegekend.

Reservetekort daalt in Q4 2017 verder

De beleidsdekkingsgraad per 31 december 2017 bedroeg 114%. Dit is een stijging ten opzichte van de beleidsdekkingsgraad aan het einde van Q3 2017, die toen 111% bedroeg. De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de dekkingsgraden van de laatste 12 maanden. Omdat de dekkingsgraad in Q4 2017 hoger was dan die in Q4 2016, is de beleidsdekkingsgraad dit kwartaal gestegen. Voor het lopende herstelplan heeft dit geen gevolgen.

Ontwikkeling dekkingsgraden

De ontwikkeling van het pensioenvermogen en de pensioenverplichtingen gedurende de laatste vier kwartalen was als volgt:

Op basis van DNB rentecurve

in € miljoen	Einde Q4 2017	Einde Q3 2017	Einde Q2 2017	Einde Q1 2017	Einde Q4 2016*
Pensioenvermogen	1.295	1.181	1.083	1.001	927
Pensioenverplichtingen	1.100	999	949	912	869
Dekkingsgraad	118%	118%	114%	110%	107%
Beleidsdekkingsgraad	114%	111%	107%	105%	104%

*Cijfers conform jaarrekening 2016

Uit dit overzicht blijkt dat de dekkingsgraad in het vierde kwartaal van 2017 ongeveer gelijk bleef. De rente daalde licht, waardoor de verplichtingen stegen terwijl er een positief beleggingsrendement werd behaald op de obligaties (zie beleggingen). Tegelijk werd eveneens een positief resultaat gehaald op de zakelijke waarden (in de return portefeuille.)

Door de rentedaling nam de marktwaarde van de pensioenverplichtingen toe. Tegelijkertijd vond er opbouw van nieuwe pensioenen plaats op basis van premies van de werkgever.

Door deze ontwikkelingen bleef de dekkingsgraad per saldo ten opzichte van het voorgaande kwartaal ongeveer gelijk. De beleidsdekkingsgraad is wel gestegen, omdat dat een gemiddelde is. Aangezien de lage dekkingsgraad van december 2017 (106%) werd ingeruild voor de veel hogere van december 2017 (118%), was het effect op de beleidsdekkingsgraad naar verhouding groot (per saldo plus 3%).

Conclusie

De gedaalde rente heeft een grotere invloed gehad op de stijging van de pensioenverplichtingen dan op de obligatieportefeuille. Daarnaast werd een positief beleggingsrendement gehaald van 2,9%. Per saldo bleef de dekkingsgraad in het vierde kwartaal van 2017 rond 118%. De beleidsdekkingsgraad steeg met 3% van 111% naar 114%. Het lopende [herstelplan](#) blijft echter wel van kracht.

[Klik op grafiek voor grotere weergave](#)

Aandelenmarkten presteren positief

Matching portefeuille	Return portefeuille
<p>Deze portefeuille heeft als primair doel om de (nominale) pensioenverplichtingen te financieren.</p> <p>In de matching portefeuille wordt hoofdzakelijk belegd in Europese staatsobligaties van een hoge kwaliteit die zodanig worden gekozen dat de geldstromen van de obligaties en de pensioenuitkeringen voor een belangrijk deel met elkaar samenvallen ('matchen').</p> <p>De omvang van de matching portefeuille bedraagt per 31 december 2017 circa 60% van het belegd vermogen van ING CDC Pensioenfonds, vrijwel in lijn met de strategische allocatie waarmee het ingroeipad van het fonds gerealiseerd is.</p>	<p>Deze portefeuille heeft als primair doel om (op termijn) voldoende rendement te creëren om toeslagverlening mogelijk te maken.</p> <p>In de return portefeuille wordt gezocht naar een hoger rendement door te beleggen in aandelen en onroerend goed.</p> <p>De omvang van de return portefeuille bedraagt per 31 december 2017 circa 40% van het belegd vermogen van ING CDC Pensioenfonds, vrijwel in lijn met de strategische allocatie waarmee het ingroeipad van het fonds bereikt is.</p>

Ontwikkelingen op de financiële markten

In het vierde kwartaal van 2017 hebben de aandelenmarkten positief gepresteerd. De Europese beurzen kwamen amper van hun plek, mede door een Euro die sterker werd. Aandelenmarkten in de Verenigde Staten en Japan deden het beter met rendementen van bijna 7% en 8,5%. De opkomende markten lieten een rendement zien van ruim 7%. De categorie beursgenoteerd vastgoed bleef achter ten opzichte van de aandelenmarkten met een stijging van ruim 2%. De stijging op de aandelenmarkten kwam vooral tot stand door goede macro-economische cijfers en een dalende werkloosheid. Daarnaast waren de gerapporteerde bedrijfswinsten boven de verwachting van analisten. Opnieuw waren de obligatiekoersen bewegelijk en stonden uiteindelijk hoger aan het einde van het kwartaal. De lange (swap) rente daalde met 0,10%. De Europese Centrale Bank (ECB) kondigde aan het opkoopbeleid van obligaties te verlengen tot tenminste september 2018 met een halvering van het opkoopbedrag naar € 30 mrd. per maand vanaf januari 2018.

Vergeleken met Europa leek de Amerikaanse economie enig momentum te verliezen vanwege dalende inkoopmanagerscijfers in zowel de verwerkende industrie als de dienstensector. Men verwachtte wel dat de gefinaliseerde belastingplannen mogelijk een positieve impuls konden geven in 2018. De Europese inkoopmanagerscijfers lieten een positieve ontwikkeling zien en stegen zelfs door tot het hoogste niveau ooit gemeten. De werkloosheid blijft aan beide kanten van de oceaan dalen, in de Eurozone staat deze inmiddels op 8,8% en in de Verenigde Staten op 4,1%.

Sinds oktober herinvesteert de Amerikaanse Centrale Bank (FED) \$ 10 mrd. minder van de aflopende obligaties die zij bezit. Ieder kwartaal zal dit bedrag verhoogd worden met \$ 10 mrd., tot eind 2018 een maximum van \$ 50 mrd. is bereikt. Daarnaast werd de rente in december verhoogd met 0,25% - een derde verhoging in 2017. Een verzwakt Britse Pond wakkerde de inflatie aan in de periode na de Brexit. Om de oplopende inflatie in toom te houden, voerde de Bank of England een renteverhoging door van 0,25%, wat een verdubbeling van de rente betekende. Deze ontwikkelingen duiden erop dat de angst voor deflatie steeds verder verdwijnt en de wereld-economie het zal moeten doen met een minder ruim monetair beleid.

Door de gedaalde rente steeg de marktwaarde van de obligatieportefeuille met 2%. De totale portefeuille met aandelen ontwikkelde en opkomende markten behaalde een rendement van 3,8% (in euro), vooral gedrukt door Europese aandelen. Nederlandse woningen en winkels eindigden positief met een rendement van respectievelijk 3,3% en 2,5%. Beursgenoteerd vastgoed zat hiermee in lijn met 2,2%.

De gedaalde rente droeg negatief bij aan de dekkingsgraad. De return portefeuille droeg positief bij aan het totaal rendement. De combinatie van deze ontwikkelingen zorgden ervoor dat de dekkingsgraad in het vierde kwartaal stabiel bleef op 118%.

Benchmark

ING CDC Pensioenfonds beoordeelt de beleggingsrendementen door deze te vergelijken met een benchmark die is afgeleid van het strategisch beleggingsbeleid. Een benchmark is een meetlat om de prestaties van de beleggingsportefeuille te evalueren op de langere termijn. Het totaal rendement is een gewogen gemiddelde van het rendement van de matching portefeuille en de return portefeuille. Omdat valutakoersen een grote rol spelen bij de buitenlandse beleggingen in de return portefeuille, dekt het fonds de niet-euro valutaschommelingen voor een belangrijk deel af. Het resultaat van deze valuta-afdekking wordt bij het totaal rendement geteld.

	Beleggingsportefeuille ING CDC Pensioenfonds Q4 2017	Benchmark Q4 2017	Beleggingsportefeuille ING CDC Pensioenfonds 2017	Benchmark 2017
Matching portefeuille	+2,0%	+2,1%	-0,9%	-5,6%
Return portefeuille	+3,6%	+3,6%	+9,8%	+9,3%
Valuta-afdekking	+0,2%	+0,2%	+1,7%	+1,6%
Totaal rendement*	+2,9%	+2,9%	+4,9%	+1,6%

*Het totaal rendement is gebaseerd op de gewogen gemiddelden van de matching portefeuille, return portefeuille en valuta-afdekking.

In het vierde kwartaal van 2017 heeft ING CDC Pensioenfonds met de matching portefeuille een rendement behaald van 2%. De return portefeuille behaalde een rendement van 3,6%. De valuta-afdekking had een positieve invloed op de portefeuille van +0,2%. Het gewogen totaal rendement op de beleggingen van ING CDC Pensioenfonds was 2,9%.

Communicatie over pensioenrichtleeftijd 67

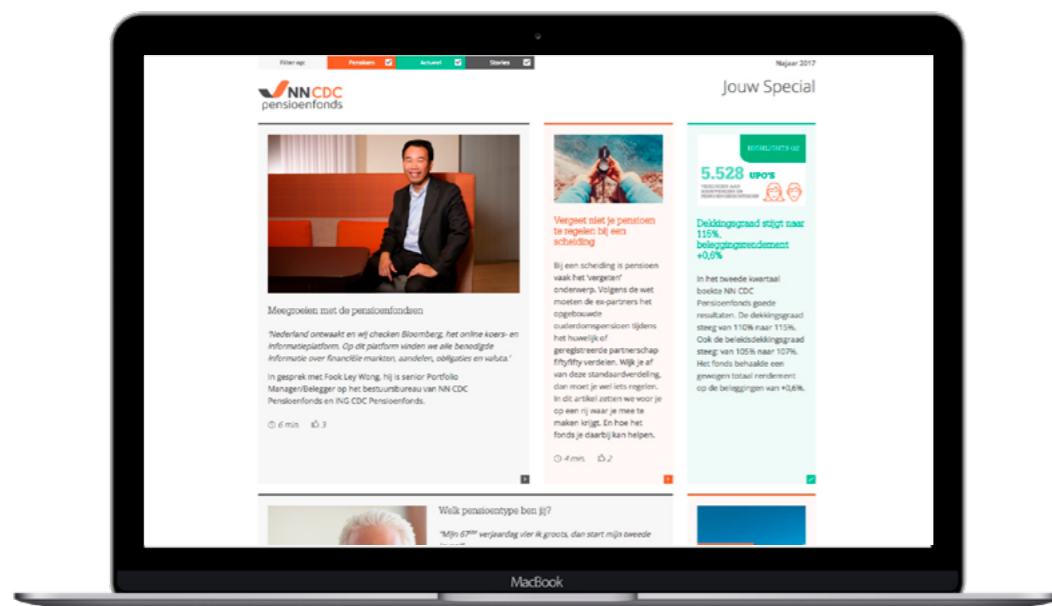
In het vierde kwartaal namen de sociale partners het besluit om de pensioenrichtleeftijd op 67 jaar te handhaven. Het fonds publiceerde de najaarseditie van de Special en voerde het jaarlijkse klanttevredenheidsonderzoek uit.

Pensioenrichtleeftijd 67 jaar

Per 1 januari 2018 is de fiscale pensioenrichtleeftijd verschoven van 67 naar 68 jaar. Dit is het gevolg van wetgeving die voor alle pensioenfondsen geldt. De sociale partners, ING en de vakbonden, hebben besloten de pensioenrichtleeftijd niet te verhogen. Wel gaat de pensioenopbouw in 2018 omlaag van 1,875% naar 1,738%. Wat dit betekent voor het pensioen van de ING medewerkers staat uitgelegd op de [website](#) en in de [nieuwsbrief](#) van het fonds.

Najaarseditie van Special

De [najaarseditie](#) van de digitale nieuwsbrief, de 'Special', besteedde onder andere aandacht aan de goede resultaten van het fonds, de verdeling van pensioen bij scheiding en veelgestelde vragen als 'kan ik partnerpensioen uitruilen voor ouderdompensioen?'. Verder bracht de Special een interview met senior belegger Fook Ley Wong over het beleggingsbeleid van ING CDC Pensioenfonds.

Klanttevredenheidsonderzoek

In het jaarlijkse klanttevredenheidsonderzoek werden medewerkers van ING uitgenodigd om hun mening te geven over de kwaliteit van de dienstverlening, het pensioenbewustzijn en de begrijpelijkheid, tijdigheid en relevantie van de communicatiemiddelen. Daarnaast werd gemeten in hoeverre men vertrouwen heeft in het fonds en of men de merkwaarden herkent. Samengevat zijn de scores als volgt:

- ▲ Ruim 7 van de 10 deelnemers is tevreden over het fonds.
- ▲ Bijna 7 van de 10 deelnemers heeft vertrouwen in het fonds.
- ▲ 6 van de 10 deelnemers kent de risico's die samenhangen met de financiële positie van het fonds.
- ▲ Ruim 8 van de 10 deelnemers weet dat het de eigen verantwoordelijkheid is om te zorgen voor voldoende inkomen na pensionering.
- ▲ Ruim 7 van de 10 deelnemers vindt dat het fonds correct, evenwichtig, duidelijk en begrijpelijk communiceert.
- ▲ Ruim 7 van de 10 deelnemers vindt dat de communicatiemiddelen begrijpelijk zijn en voldoende informatie bevatten. Ook vinden zij dat de informatie belangrijk is en dat de middelen goed zijn vormgegeven.
- ▲ Ruim 7 van de 10 deelnemers is tevreden over het Pensioenloket (bereikbaar, inleven persoonlijke situatie, deskundig, nakomen afspraken etc.).
- ▲ De helft van de deelnemers weet dat de pensioenregeling per 1 januari 2018 is aangepast.
- ▲ Ruim 6 van de 10 deelnemers herkent de merkwaarden van het fonds (betrouwbaar, deskundig, eerlijk, persoonlijk en klantvriendelijk).

Ontwikkeling deelnemersbestand

In het vierde kwartaal heeft het deelnemersbestand zich als volgt ontwikkeld:

	Q4 2017			Q3 2017			Q2 2017			Q1 2017		
	man	vrouw	in %	man	vrouw	in %	man	vrouw	in %	man	vrouw	in %
Werkt bij ING	8.944	5.051	69,9%	8.837	5.018	70,7%	8.826	5.022	71,7%	9.016	5.124	74,5%
Werkt niet meer bij ING	3.403	2.278	28,4%	3.268	2.178	27,8%	3.101	2.072	26,8%	2.738	1.858	24,2%
Met pensioen	157	78	1,2%	138	72	1,1%	121	68	1,0%	106	58	0,9%
Arbeidsongeschikt	47	62	0,5%	42	55	0,5%	38	53	0,5%	35	50	0,4%
Totaal	12.551	7.469	100%	12.285	7.323	100,0%	12.086	7.215	100,0%	11.895	7.090	100%
Totaal man/vrouw	20.020			19.608			19.301			18.985		

(Her)benoeming twee bestuursleden

(Her)benoeming twee bestuursleden

Conform het rooster van aftreden komen twee bestuursleden in aanmerking voor herbenoeming per 1 januari 2018. Voor een (her)benoeming van een bestuurslid wordt een profielschets opgesteld. Nadat het bestuur de profielschets heeft vastgesteld dient de raad van toezicht deze goed te keuren. De raad van toezicht heeft ingestemd met de profielschetsen voor de betreffende bestuursleden. Het bestuur heeft op voordracht van de voordragende partijen beide bestuursleden per 1 januari 2018 herbenoemd.

Disclaimer

Dit kwartaalbericht is op zorgvuldige wijze tot stand gekomen. In het jaarverslag over 2017 worden de definitieve cijfers gepubliceerd. Aan dit bericht kunnen geen rechten worden ontleend.